

Корупція як деструктивний фактор розвитку держави

Вінницький національний технічний університет

Анотація: У статті проаналізовано феномен корупції як деструктивний чинник економічної безпеки. Обґрунтована багаторівнева система негативних екстерналій корупції як загрози економічній безпеці України. Запропоновані організаційноуправлінські заходи, спрямовані на зміцнення економічної безпеки держави.

Ключові слова: корупція; економічна безпека; деструктивний чинник; оздоровлення економіки.

Abstract: The article analyzes the phenomenon of corruption as a destructive factor of economic security. The multi-level system of negative externalities of corruption as a threat to the economic security of Ukraine is substantiated. Organizational and management measures aimed at strengthening the economic security of the state are proposed.

Keywords: corruption; economic security; destructive factor; improving the economy.

Постановка проблеми. Серед зовнішніх та внутрішніх чинників, що здійснюють системний дестабілізуючий вплив на національну безпеку, слід визначити економічну корупцію. Кінцевою метою економічної корупції є неправомірна матеріальна вигода, збагачення в тому чи іншому вигляді.

Характерною ознакою економічної корупції є те, що основна маса зловживань пов'язана з використанням повноважень у сфері контролю та розподілу грошових потоків і фінансових ресурсів. Подібний вид корупції можна визначити як "корупційні послуги", тобто послуги з "продажу" владного ресурсу або використанню такого ресурсу з метою залучення інших адміністративних ресурсів. Необхідно відзначити, що даний різновид корупції розповсюджується і на приватний сектор (сферу відносин бізнес-бізнес). В системі економічної корупції, як особливу форму корупційних відносин, необхідно розглядати і таке явище як зрощування бізнесу і влади, що відрізняється від інших видів та форм корупції суб'єктивним складом, мотивацією корупційної поведінки, але, головним чином, способами боротьби. Особливістю вказаного корупційного явища – є те, що в ньому завжди присутній конфлікт інтересів: приватних і державних. Прояви економічної корупції є деструктивними і руйнівними для економічної безпеки, так і в цілому призводять до резонансних негативних наслідків для національної безпеки. Проблема необхідності подолання корупції визначена Законом "Про основи національної безпеки України" [2] так і Стратегією національної безпеки України [1].

Методологія досліджень: методи термінологічного аналізу і операціоналізації понять використані для розкриття і уточнення загальнотеоретичних положень, що розкривають сутнісну природу, особливості й нюанси поглядів вчених на трактування поняття економічної безпеки; вивчення законодавчої бази дало можливість визначити проблему подолання корупції як ключову умову економічного зростання і забезпечення економічної безпеки; системний і діалектичний підходи сприяли дослідженню корупції в якості деструктивних зовнішніх екстарналій.

Метою статті: є дослідження корупції як деструктивного чинника економічної безпеки та обґрунтування основних організаційно-управлінських заходів антикорупційного впливу спрямованих на оздоровлення економіки та зміцнення економічної безпеки держави. Основні результати дослідження. Розгляд дефініції економічної безпеки з урахуванням сучасних реалій розвитку як національної, так і світової економіки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій; невирішені раніше частини загальної проблеми. Корупція і злочинність як складова тіньової економіки та форма інституціональної деформації економічної безпеки розглядаються в працях вітчизняних та зарубіжних вчених Л.Абалкіна [4], І.Богданова [6], Д.Буркальцевої [8], В.Гейца [17], З.Варналія [9], Я.Жаліла [10], М. Єрмошенка [13], Б.Кваснюка [17], Т.Ковальчука [16], В.Мунтіяна [12], Г.Сатарова [5], Ю.Харазішвілі [22], Л.Шевченка [11], Н.Юрківа [25] та багатьох інших. Серед державних регуляторних імперативів

фінансових ринків корупція розглядається В.Лук'яновим [18].

Сучасний соціально-економічний стан України характеризується падінням національного виробництва, стрімким зниженням рівня життя більшої частини населення і як наслідок зростанням корупційних ризиків в більшості галузей і сферах національної економіки, тому виникає нагальна потреба в дослідженні корупції в якості деструктивного чинника економічної безпеки та обґрунтування основних організаційно-управлінських заходів антикорупційного впливу.

В сучасних умовах економічна безпека набуває першочергового значення, так як саме вона надає орієнтири для прийняття основних соціально-економічних показників і розробки заходів для їхнього досягнення. Історично-науковий досвід доводить, що трансформація будь-якої економічної системи завжди супроводжується виникненням економічної кризи, тому невідворотним є постановка питання об економічній безпеці держави. Сутність економічної безпеки реалізується в системі критеріїв і показників, але різноманітність поглядів щодо поняття економічної безпеки стає передумовою наукових розбіжностей стосовно детермінації даного поняття. Поняття економічної безпеки й систематизацію найбільш значущих підходів до її визначення сутності наводять у своїх дослідженнях Д. Буркальцева, З. Варналій, Я. Жаліло та інші [8; 9; 10].

Водночас розгляд наукових дефініцій даного поняття дозволяє погодитися із російським вченим І.Я. Богдановим, що слушно зауважив: "... з приводу визначення стану економіки, що відповідає вимогам економічної безпеки, на сьогоднішній день відсутня єдина думка. Окремі вчені вважають даний підхід надзвичайно деталізованим, інші акцентують увагу інтересах держави, залишаючи в тіні інтереси громадянина і суспільства" [6].

З. Варналій досліджуючи економічну безпеку з позицій системного підходу, зазначив, що економічна безпека є іманентною властивістю економічної системи, зумовленою наявністю синергетичних зв'язків між різними суб'єктами на різних рівнях ієрархії, виражаючи при цьому систему економічних відносин, які виникають у процесі узгодження, реалізації та захисту суб'єктами своїх інтересів [9]. Поняття економічна безпека можна застосовувати до різноманітних суб'єктів: окремих громадян, приватного підприємництва та державних підприємств, суспільства, національної економіки і держави загалом. Експерт з макроекономічного прогнозування і дослідження тіньової економіки Ю.Харазішвілі розглядає економічну безпеку держави як інтегральну характеристику стану економічної системи, оскільки система включає ряд підсистем – найважливіших, взаємопов'язаних структурних складових безпеки, що відображають функціонування окремих сфер економіки: макроекономічну, інвестиційну, інноваційну, фінансову, соціальну, зовнішньоекономічну, енергетичну, продовольчу, демографічну. Вченим визначена економічна безпека як підсистема системи вищого рівня – національної безпеки, що досягається таким рівнем розвитку і таким станом захищеності економіки, який в повній мірі забезпечує потреби держави і створює умови для інноваційного розвитку. Цей висновок підтверджує складність і багатогранність поняття "економічна безпека" [22].

Методичними рекомендаціями щодо розрахунку рівня економічної безпеки України затвердженими Наказом міністерства економічного розвитку і торгівлі України визначено категорію економічної безпеки як стан національної економіки, що дає змогу зберігати стійкість до внутрішніх та зовнішніх загроз, забезпечувати високу конкурентоспроможність у світовому економічному середовищі і характеризує здатність національної економіки до сталого та збалансованого зростання [3]. Найбільш емним, та таким, що враховує сучасні реалії розвитку як національної, так і світової економіки, на наш погляд, є визначення економічної безпеки українського вченого М. Єрмошенка: "...такий стан економічного механізму країни, який характеризується збалансованістю і стійкістю до негативного впливу внутрішніх та зовнішніх загроз, його здатністю забезпечувати на основі реалізації національних економічних інтересів сталий і ефективний розвиток вітчизняної економіки і соціальної сфери" [13].

Висновки: отримані результати проведеного дослідження дозволяють стверджувати, що на даний час серед реальних загроз економічної безпеки України найбільш відчутною є економічна корупція. Остання являє собою багаторівневу систему негативних ефектів та впливів і в кінцевому підсумку виступає найбільш деструктивним чинником, що породжує у край негативні наслідки. Тому попередження і протидія економічній корупції має конструюватися й здійснюватися системно. При цьому досягнення економічної безпеки повинна бути атрибутом, невід'ємною складовою антикорупційної політики держави. Виходячи з цього, на даний час край назрілим кроком є розробка Концепції економічної безпеки, що має базуватися на таких засадах та принципах:

1. Держава повинна активно сприяти створенню і функціонуванню базових ринкових інститутів – організувати і захищати ринкові принципи. Йдеться передусім про забезпечення й неухильне дотримання законності, демонополізацію економіки, без чого ефективна діяльність підприємств неможлива, недопустимість розкрадання державної власності, всебічна підтримка інвестиційного кредитування тощо.

2. Корупцію слід ліквідувати, починаючи з державних монополій, де концентруються найбільші за обсягом фінансові операції. Перш за все, це система державних закупівель, фінансово-банківська система, такі монополістичні сфери, як Укргазвидобуток, Нафтогаз України, Укрнафта, Укрзалізниця та ін.

3. Невідкладно забезпечити деолігархізацію національного господарства й економіки. Неминучими наслідковими процесами олігархічної економіки є тотальна корупція, незаконне судочинство, контроль напівмафіозних структур у найважливіших сегментах економіки, підкуп високорангових посадовців тощо. Мають, врештірешт бути державні імперативи не корупційного функціонування національної економіки.

4. Відповідні державні заходи потрібні для подолання економічної депресії. Завдання держави переорієнтувати інвестиції з непродуктивної сфери (накопичення спекулятивного капіталу, інвестиції в засоби розкоші) до реального сектору і соціальне забезпечення. Необхідно вибудовувати нові відносини з Міжнародним валютним фондом та Світовим банком, від яких мали б надходити валютні трансші в формі інвестицій в реальну економіку.

5. Держава повинна сприяти розвитку конкурентного середовища, підтримуючи створення нових підприємств. Більшість підприємств раніше державних, нині приватизовані, зберегли всі попередні проблеми: неефективне використання ресурсів, значні розміри, граничну вертикальну інтеграцію, застарілі технології, консерватизм, некомпетентність в управлінні. 6. Необхідно кардинально змінити монетарну політику Національного банку, законодавчо передбачити персональну відповідальність за її ефективність. Діяльність Національного банку України повинна бути транспарентною, тобто, інформація, яка розкривається центральним банком має бути достатньою мірою достовірною, своєчасною, зрозумілою та опрацьованою, щоб суб'єкти регульованих ним ринків могли приймати на підставі цієї інформації певні рішення. Дискусійними та такими, що потребують подальшого наукового дослідження і обґрунтування є питання пов'язані з вивченням корупції як економічного феномену та ключової загрози національної безпеки. В даному напрямку необхідно сформувати методологічний підхід за яким корупція есплікується в якості неформального економічного інституційного утворення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 6 травня 2015 року "Про Стратегію національної безпеки України": Указ Президента України від 26 травня 2015 року № 287/2015 [електронний ресурс] : // <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/287/2015>.

2. Про основи національної безпеки України: Закон України від 19.06.2003 № 964-IV [електронний ресурс] : // <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/964-15>.

3. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки України: Наказ міністерства економічного розвитку і торгівлі України від 29 жовтня 2013 року N 1277 [електронний ресурс] : // http://cct.com.ua/2013/29.10.2013_1277.htm.

4. Абалкин Л.И. Экономическая безопасность России: угрозы и их отражение / Л.И. Абалкин // Вопросы экономики. – 1994. – №12. – С.5.

5. Антикоррупционная политика / Под ред. Г.А.Сатарова – М.: Фонд ИНДЕМ, РА "СПАС", 2004. [електронний ресурс]: <http://www.indem.ru>.

6. Богданов И.Я. Экономическая безопасность России. Теория и практика. М., 2001.

7. Бусол О.Ю. Протидія корупційній злочинності в Україні у контексті сучасної антикорупційної стратегії автореф. дис... д-ра юрид. наук: 12.00.08 / О.Ю. Бусол; НАН України, Ін-т держави і права ім. В.М.Корецького. – К., 2015. – 37 с. – укр.

8. Буркальцева Д.Д. Інституціональне забезпечення економічної безпеки України: монографія / Д.Д. Буркальцева. – К.: Знання України, 2012. – 347 с. – Бібліогр.: с. 318-333.

9. Варналій З.С. Економічна безпека України: проблеми та пріоритети зміцнення: [монографія] / З.С. Варналій, Д.Д. Буркальцева, О.С. Саєнко. – К.: Знання України, 2011. – 299 с. –

Бібліогр. в кінці розд

10. Жаліло Я.А. Економічна безпека держави, підприємства, особи в інтегрованому суспільстві / Я.А. Жаліло // Актуальні проблеми міжнар. Відносин. – К.: Київський ун-т : Ін-т міжнар. відносин. – 2001. – Вип. 26. – С. 24-27.
11. Економічна безпека держави: сутність та напрями формування: монографія/ Л. С. Шевченко, О. А. Гриценко, С. М. Макуха та ін. / за ред. д-ра екон. наук, проф. Л. С. Шевченко. – Х.: Право, 2009. – 312 с.
12. Економічна безпека держави: стратегія, енергетика, інформаційні технології: монографія/ [Мунтіян В.І., Прокопенко О. В., Петрушенко М. М. та ін.]; за наук. ред. д.т.н., проф. Лук'яненко С. О., к.е.н., доц. Караєвої Н. В. – К.: Видавництво ООО"Юрка Любченка", 2014. – 468 с.
13. Єрмошенко М.М. Фінансова безпека держави: національні інтереси держави, реальні загрози, стратегія забезпечення [Текст] / М.М. Єрмошенко. – К. КНТЕУ, 2001. – 309 с.
14. Інформаційне агентство "УНІАН": виступ на бізнес-форумі А. Абромавічуса [електронний ресурс]: // ecomomics.unian.ua
15. Ковальчук Т. "Абсолютний нуль" / щоденна газета "День" [електронний ресурс] // m.day.kiev.ua
16. Ковальчук Т.Т. Економічна безпека і політика: із досвіду професійного аналітика. – К.: Т-во "Знання", КОО, 2004. – 638 с.
17. Концепція економічної безпеки України / [В.М. Геєць, Б.Є. Кваснюк та ін.]; кер. проекту В.М. Геєць. – К.: Логос, 1999. – 56 с.
18. Лук'янов В.С. Сучасні фінансові ринки / В.С. Лук'янов. – К.: Знання, 2013.- 479 с.
19. Мандибура В.О. Організаційно-фінансові напрями подолання економічної злочинності і корупції в Україні / В.О. Мандибура // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Економіка. – 2006. – №83. С. 4-6.
20. Мельник М.І. Кримінологічні та кримінально-правові проблеми протидії корупції [Текст]: Дис. д-ра юрид. наук: 12.00.08 / Мельник Микола Іванович; Національна академія внутрішніх справ України. – К., 2002. – 506 арк.
21. Невмержицький Є.В. Корупція як соціально-політичний феномен: автореф. дис... д-ра політ. наук: 23.00.02 / Є.В. Невмержицький; НАН України, Ін-т політ. і етнонац. дослідж. ім. І.Ф.Кураса. – К., 2009. – 34 с. – укр.
22. Прогнозування індикаторів, порогових значень та рівня економічної безпеки України у середньостроковій перспективі; аналіт. доп./ Ю.М. Харазішвілі, Є.В. Дронь. – К.: НІСД, 2014. – 117с.
23. Савич І. Вплив тінізації бюджетних відносин на макроекономічні показники / І.Савич // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Економіка. – 2015. – № 2 (167). С. 117-122. [електронний ресурс]: <http://dx.doi.org/10.17721/1728-2667.2015/167-2/19>.
24. Смиричинський В.В. Прок'юремент як механізм формування конкурентоспроможного ринку державних закупівель європейського типу в Україні / В. В. Смиричинський // Журнал "Конкуренція". – 2004. – № 4 (13). – С. 8-12.
25. Юрків Н.Я. Економічна безпека реального сектора економіки України: стратегічні пріоритети і теоретико-методологічні засади забезпечення : монографія. – Львів: ПАІС, 2012. – 400 с.
26. Шейко О. Способи протидії корупції у сфері державних закупівель. ДЗУ № 7 (37) за липень 2007.
27. ENP Country Progress Report 2012 – Ukraine Brussels, 20 March 2013 [електронний ресурс]: http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO13-257_en.htm#_blank;

Сліденко Артур Іванович - студентка гр. МЗД-19м факультету менеджменту та інформаційної безпеки , м. Вінниця, email: slidenkoartur1@gmail.com.

Slidenko Artur Ivanovich - student of gr. MZD-19m the faculty of management and informative safety, Vinnytsya, email: slidenkoartur1@gmail.com.

Науковий керівник: **Благодир Лілія Миколаївна** - Доцент кафедри менеджменту і моделювання в економіці, м. Вінниця, email: blagodyr_lilija@ukr.net

Scientific adviser: **Blagodyr Liliya Mukolaivna**- Associate Professor of Management and Modeling in Economics, Vinnytsa, email: blagodyr_lilija@ukr.net

